

تناسبی که بین سنگرهای دینی
وپایگاه‌های فرهنگی وجود ندارد

۲۹ کتابخانه مسجدی

معصومه فرمانی کیا - کارکرد مساجد در جوامع اسلامی، تفاوت‌های مشخصی با کارکرد معابد دیگر ادیان و عقاید دارد. اسلام، دین و زندگی را دو مقوله جدا از هم تعریف نکرده است. به همین دلیل، از همان صدر اسلام، بسیاری از مسائل اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و حتی نظامی جامعه اسلامی، در ارتباطی تنگاتنگ با مساجد تعریف می‌شده است. در زمان وقوع انقلاب اسلامی هم، به نوعی شاهد این کارکردهای متنوع مساجد بودیم؛ به‌طوری که می‌توان مساجد را پایگاه اصلی پیروزی انقلاب اسلامی دانست. اما با گذشت زمان، به مرور این شیوه حضور مسجد در بدن زندگی مردم، کمرنگ‌تر شد. در هنگامه‌ای که حرف از تهاجم فرهنگی است و شبکه‌های مجازی رقیب سرسختی برای مجموعه‌های فرهنگی به حساب می‌آیند و به بهانه روزی به نام مسجد به سراغ مساجد سطح منطقه رفتیم تا کم‌وکیف فعالیت‌های فرهنگی با اولویت به کتابخانه‌های مسجدی بررسی کنیم با این توضیح که متولیان شهری ما که دغدغه فرهنگی کار فرهنگی دارند در کنار عمران مساجد همیشه فرهنگ آن را مدنظر داشته‌اند و سامان‌دهی و تجهیز کتابخانه‌ها در همین راستا بوده است. هر چند هنوز با وجود تمام تلاش‌هایی که انجام شده است، منابع کتابخانه‌ای مساجد ختم به چند ردیف و قفسه کوچک می‌شود که کتاب‌های آن سال‌های سال خاک می‌خورد و کسی رغبت بازکردن لای آن‌ها را ندارد اما آنچه تقریباً برای اهالی تمام محله‌ها به ویژه آن‌هایی که فرزندان نوجوان و جوان دارند، مهم است دسترسی آسان به منابع فرهنگی قوی است که یکی از آن‌ها می‌تواند کتابخانه‌های مسجدی باشد.

۸۵ مسجد چند کتابخانه؟

نزدیک به ۸۵ مسجد و حسینیه در بافت منطقه‌ای ما وجود دارد که محله آیت...، خامنه‌ای بیشترین تعداد را به خود اختصاص داده است. البته ظرفیت برخی مساجد محدود است و خلاصه به همان برگزاری نماز شده و به فعالیت‌های فرهنگی و حاشیه‌ای نمی‌رسد اما غالب آن‌ها فضا و گنجایش کافی برای فعالیت‌های فرهنگی و کتابخانه‌ای دارند. برخی مساجد نظیر امام صادق (ع) به صورت تخصصی و ویژه فعال هستند، با این همه غالب کتابخانه‌های مسجد نیازمند بازنگری در تعداد منابع هستند و بیشتر این کتاب‌ها به روز و نو نیستند. آمار فعالیت کتابخانه‌های مسجدی در سطح منطقه حاکی از آن است که کتابخانه‌های مجهز در سطح مساجد منطقه ما محدود و اندکند و فعالیت چشمگیر آن‌ها ختم به مناسبت‌ها و ایام ویژه می‌شود. در حالی که کتابداران آن‌ها آموزش کتابداری را ندیده‌اند و بیشتر نیروهایی را شامل می‌شوند که به صورت افتخاری خدمت می‌کنند.

۴ دانشگاهی‌ترین مسجد

کتابخانه امام صادق (ع) در مسجد امام صادق (ع) محله جنت، یکی از مجهزترین و به قول مسئول آن، دانشگاهی‌ترین کتابخانه‌های سطح منطقه است که با توجه به محیط دانشگاهی اطراف کارایی زیادی برای محققان و دانشجویان دارد. زارع، مسئول کتابخانه این مسجد می‌گوید: «کتابخانه‌ها می‌توانند زمینه‌ساز ارتباط با مساجد باشند، علاوه بر آنکه نیاز افرادی را که علاقه‌مند به مطالعه و تشنه کتاب هستند، به

در حالی که اگر بیایم مسجد حتی به بهانه مطالعه و کتاب خوانی رابطه یک‌سویه نیست، روحانی دم‌دست است. مشکلی داریم با او در میان می‌گذاریم. خیلی راحت می‌توانیم از او مشورت و کمک بگیریم. رضایی درباره کار کتابخانه‌ای در مساجد می‌گوید: «بهتر است رشته تخصصی‌شان کتابداری باشد که بتواند با مخاطبان ارتباط بگیرد، این رابطه اگر برقرار شود نوجوانان و جوانان جذب مسجد می‌شوند.»

۴ کتابخانه طبقه چهارم

البته مهیا کردن شرایط برای استفاده راحت و آسان از منابع فرهنگی هم در استقبال مخاطبان تأثیرگذار است تا آنجا که مسئول فرهنگی کتابخانه «علی اصغر (ع)» در محله بهشتی از علت کم‌اقبالی این مجموعه می‌گوید: «حسن ابراهیم‌زاده با اشاره به اینکه استفاده از کتابخانه در طبقه چهارم بدون آسانسور برای همه راحت نیست، همان مشکل مجموعه‌های این چنینی را متذکر شده و یادآور می‌شود: «کتابخانه این مجموعه با سه هزار عنوان کتاب به روز و جدید نیست و احتیاج به بازنگری و تجهیز دارد.»

۴ زیرساخت‌ها اصلاح شود

محمد مهدی ضیایی، مسئول فرهنگی مسجد حضرت ابوالفضل (ع) در محله امام رضا (ع) اعتقاد دارد برای قوت‌مند کردن این موضوع باید زیرساخت‌ها را اصلاح کرد. وی از مسجد به عنوان اصلی‌ترین پایگاه به منظور استفاده تمامی امور یاد کرده و می‌گوید: «رشد معنوی بدون توسعه و پیشرفت فرهنگی مفهومی ندارد و تمام امور مربوط به تعلیم و تربیت و آموزش‌های نظامی در این مکان انجام می‌شود.» ضیایی با انتقاد به نگاهی که برخی متولیان و هیئت امنای برخی مساجد به عنوان صرف برگزاری نماز و مراسم و مجالس ترخیم و ختم دارند، عنوان می‌کند: «مسجد اگر جناحی شود، اگر کارکرد عام و وحدت‌بخش خودش را از دست بدهد، خواه ناخواه روی استقبال مردم نسبت به مسجد تأثیر می‌گذارد و مخاطب کمتری را سمت خودش می‌کشاند یا مخاطب خاصی را. این موضوع نتیجه و دالالت مطلوبی برای مسجد ندارد.»

ضیایی یادآور می‌شود: «سخت‌گیری‌هایی که بعضاً در مساجد وجود دارد، انگیزه را در جوانان و راغبان فعالیت‌های فرهنگی از بین می‌برد و به این منظور زیرساخت‌های مسجدی باید اصلاح شود، به عنوان مثال امام جماعتی گزینش و انتخاب شود که هم توانایی و هم اشتیاق و فرصت انجام فعالیت‌های فرهنگی را داشته باشد.

جالبی را شکل داده‌اند و به خاطر دسترسی ساده و آسان جوانان، کتاب‌های دفاع مقدس و زندگی‌نامه شخصیت‌های برجسته جنگ را در اختیار علاقه‌مندان و دوستان جوان و جوانان قرار می‌دهند.

۴ داشتن نام کتابخانه کفایت نمی‌کند

نوید دانشمند، مسئول فرهنگی کتابخانه رسالت در مسجد پنج‌تن با اشاره به ضرورت ایجاد بستری برای جذب جوانان می‌گوید: «این مجموعه با پنج هزار جلد کتاب در دو نوبت صبح و عصر مشغول خدمت‌رسانی به مخاطبان و دوستان کتاب است و حدود ۳۰۰ عضو فعال دارد.» دانشمند اعتقاد دارد صرف ایجاد کتابخانه که در حال حاضر به اسم اینکه تمام مساجد آن را دارا هستند، کفایت نمی‌کند و الزام به انجام فعالیت‌های مختلف و پویا کردن این مجموعه‌هاست. مسئول فرهنگی مسجد پنج‌تن از حس آرامشی که در مساجد هست، حرف می‌زند و عنوان می‌کند: «با پیاده کردن شیوه و روش درست و استفاده از الزاماتی که به فعالیت‌های فرهنگی و به‌روزرسانی کتابخانه کمک می‌کند، می‌توان مساجد را به قدرتمندترین پایگاه‌ها تبدیل کرد.»

دانشمند با اشاره به این موضوع که برای کار تخصصی و کارشناسی در مساجد احتیاج به استفاده از منابع خاص و تخصصی است که باید در کتابخانه وجود داشته و به روز و جدید باشد، عنوان می‌کند: «خوشبختانه در این مسجد کار تخصصی زیاد انجام می‌شود.» وی از قانون تخصصی قرآن‌یادی‌کننده یکی از امتیازات این مسجد بوده و امیدوار است در زمینه‌های دیگر هم به همین شیوه ورود پیدا کنند.

۴ رابطه مسجدی یک‌سویه نیست

امابرخی مجموعه‌ها هم فعالیت سازمان‌یافته‌ای در این زمینه ندارند. محمد جواد رضایی، فرمانده پایگاه مسجد جواد الائمه (ع) به عنوان یک مسئول فرهنگی می‌گوید: «کتابخانه مسجدی ما تا چند سال گذشته پروتقی‌تر از امروز بود و در حال حاضر کتاب‌های مجموعه بیشتر دفاع مقدسی است و ۲۵۰۰ تا سه هزار نسخه می‌رسد و باید به دنبال منابع روز و نو بود.»

این مسئول نیز قوت دادن فعالیت‌های فرهنگی به ویژه کتابخانه‌های مسجدی را از راه‌های جذب جوانان به مسجد عنوان کرده و می‌گوید: «حاضریم چندین ساعت پای تلویزیون و اینترنت بنشینیم ولی یک ربع که در مسجد هستیم، می‌خواهیم سریع بیایم بیرون!» این اتفاق چند دلیل دارد. یکی اینکه خود ما اهمیت مسجد را فهم نمی‌کنیم. یکی هم آنکه کارکردهای وسیع آن مورد توجه قرار نداده‌ایم.»

کتابخانه مسجد

امام صادق (ع)

در حال حاضر

۴۴ هزار نسخه

کتاب در

موضوع‌های عمومی

و تخصصی با ۹ هزار

عضو دارد که از این

تعداد ۱۲۰۰ نسخه

آن مرجع

هستند. علاوه

بر این در واحد

مطبوعات، ۲۴ عنوان

مجله روزنامه و

هفته‌نامه است

که به طور منظم

دریافت شده و در

انتخاب علاقه‌مندان

قرار می‌گیرد و

علاقه‌مندان به

حوزه مطبوعات

تیز در این مجموعه

مسجدی می‌توانند

نشر به روزنامه

دلخواه خود را

مطالعه کنند